בס"ד, ב' כסלו התשפ"ז

בכורות נ"ה – צירוף ופטור במעשר בהמה, ואגדתות הירדן והפרת

שאלות:

1. חמש כבשים של ניר נמצאות בכפר אחד וחמש בכפר רחוק. וניר נמצא באמצע, צריך לעשר?

צירוף בהמות למעשר בהמה

בסוף הדף הקודם ראינו את המחלוקת האם חמש בהמות בכל צד מצטרפות כשיש בהמה אחת באמצע: **רב** הצריך חמש באמצע, ו**שמואל** אמר שאחת מספיקה, כי רואים את הרועה כמי שעומד שם.
הגמרא מקשה על **רב** מברייתא שאומרת שחמש בהמות בכפר חנניה וחמש בכפר עותני לא מצטרפות עד שיהיה לו אחת בציפורי שבאמצע! **שמואל** תירץ לדעת **רב** שהמקרה של אחת באמצע הוא מקרה נפרד ומדובר בתשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע, שמשלימה כל צד לעשר.
רב פפא אמר שלפי **שמואל** שלא מצריך שהאמצע יצטרף למניין, אפילו אם הרועה נמצא באמצע בלי בהמות מצרף אותן, ואפילו כליו שנמצאים שם, כי הוא צריך ללכת לשם, ולכן הוא נחשב 'מונח'. **רב אשי** שאל מה הדין בכלב של הרועה: כיוון שהרועה קורא לו והוא בא, אולי הוא לא מצרף, או שאולי פעמים שהוא לא בא והרועה צריך ללכת להביא אותו? והשאלה נשארה בתיקו.

2. יורם מגדל כבשים משני עברי נהר. הן מצטרפות לחיוב במעשר?

הירדן כמפסיק בצירוף בהמות

המשנה אמרה ש**רבי מאיר** סובר שהירדן מפסיק בין בהמות. **רבי אמי** אמר שזה רק כשאין גשר בין הצדדים, כי הטעם הוא שהבהמות לא יכולות להגיע זו לזו, ואם יש גשר הוא מצרף.
הגמרא מקשה מברייתא שאומרת שבהמות בשני עברי הירדן, או בשני אבטילאות (מחוזות) כמו נמר ונמורי, לא מצטרפות, ואין צריך לומר בארץ ובחוץ לארץ. והרי ארץ וחוץ לארץ הם כמו מקום שיש גשר, כי אין ביניהם נהר, ובכל זאת לא מצטרפות!

לכן **רבי חייא בר אבא** אמר בשם **רבי יוחנן** שהסיבה של **רבי מאיר** היא הפסוק בספר יהושע על נחלת בנימין "וְהַיַּרְדֵּן יִגְבֹּל אֹתוֹ לִפְאַת קֵדְמָה": הכתוב עשה את הירדן כגבול בפני עצמו.
הגמרא מקשה שכל הגבולות של נחלות השבטים יפסיקו! ועונה ש"זֹאת תִּהְיֶה לָכֶם הָאָרֶץ לִגְבֻלֹתֶיהָ סָבִיב" מלמד שכל ארץ ישראל היא גבול אחד ללא חלקים. הגמרא מקשה שגם הירדן ייחשב בכלל, ועונה שהכוונה לגבולות של קרקע ולא לנהר.
הגמרא מקשה שזה מתאים ל**רבי חייא בר אבא**, אבל לפי **רבי אמי** כל הנהרות היו צריכים להפסיק, והמשנה לא אמרה אותם, והגמרא נשארת בקושיה.
הגמרא אומרת שהשאלה אם הירדן נחשב חלק מארץ כנען נתונה במחלוקת תנאים. **רבי יהודה בן בתירה** לומד מהפסוק "כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן אַרְצָה כְּנָעַן" שהירדן לא נחשב ארץ כנען, אלו שני דברים נפרדים. **רבי שמעון בר יוחאי** לומד מ"מֵעֵבֶר לְיַרְדֵּן יְרֻחוֹ קֵדְמָה מִזְרָחָה" שכמו שיריחו בארץ כנען, ככה גם הירדן.

להארות: dafspoiler@gmail.com

3. למה נהר הירדן נקרא ירדן?

<u>אגדתות הירדן והפרת ודיני מימיהם</u>

רבה בר בר חנה אמר בשם **<u>רבי יוחנן</u>** שקוראים לנהר "ירדן" רק מבית יריחו ולמטה, כלומר רק בחלק הדרומי שלו מיריחו עד לים המלח, כי בחלק הצפוני הוא מעורב בימים אחרים.
הגמרא שואלת לאיזה דין זה חשוב, ועונה שזה לא לענין נדר (כי בנדר הולכים אחר לשון בני אדם), אלא לענין מעשר בהמה: הירדן מפסיק בין שני חלקי העדר רק שם. ומביאה ברייתא שגם אומרת שהירדן יוצא ממערת פמייס, עובר בים סיבכי, בים טבריה ובים סדום, ונופל לים הגדול, ואין קוראים לו ירדן אלא מבית יריחו ולמטה.
רבי חייא בר אבא אמר בשם **רבי יוחנן** שהנהר נקרא ירדן כי הוא יורד מדן. **רבי אבא** אמר **לרב אשי** שהם לומדים את השם מהפסוק "וַיִּקְרְאוּ לְלֶשֶׁם דָּן בְּשֵׁם דָּן אֲבִיהֶם", **ורבי יצחק** אמר ש"לשם" היא פמייס, והברייתא אומרת שהירדן יוצא משם.
רב כהנא אמר שמקור הירדן הוא ממערת פמייס, ולכן מי שנדר שלא ישתה ממים ממערת פמייס נאסר לו בכל מימי הירדן. ובאופן דומה מקור הדם הוא הכבד (ולכן **רבי יצחק** אמר שכבד של מת שנימוח מטמא באוהל ברביעית, כדין דם המת), ומקור המים הוא הפרת: ולכן **רב יהודה** אמר בשם **רב** שהנודר ממימי פרת אסור בכל מימות העולם.
הגמרא מבררת: אם הוא אמר "לא אשתה ממימי פרת", אז נאסרו רק מי פרת עצמם. אלא הכוונה שאמר "ממים שבאים מפרת", כי **רב יהודה** אמר בשם **רב** שכל הנהרות באים משלושה נהרות (פישון, גיחון וחדקל), ושלושתם באים מפרת. הגמרא מקשה שיש מעיינות בהרים גבוהים שלא יכולים לבוא מהפרת, **ורב משרשיא** ענה שאלה "סולמות של פרת": מימיו מחלחלים תחת הקרקע ועולים.
הגמרא מקשה שכתוב "וְהַנָּהָר הָרְבִיעִי הוּא פְּרָת", ומשמע שהוא האחרון! **ורב נחמן בר יצחק** (ויש אומרים **רב אחא בר יעקב**) ענה שהפירוש הוא "הוא פרת דמעיקרא" שנזכר קודם, כלומר הנהר הראשון שיוצא מעדן.
רבי מאיר אמר ששם הנהר הוא יובל, שנאמר על עץ החיים שבגן עדן "וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו", ונקרא פרת כי מימיו פרים ורבים (בלי מטר). זה מסייע ל**<u>שמואל</u>**, שאמר שהנהר מתברך מעצמו (מהסלע שלו, תוספות) ולא מהגשמים, ולא כ**<u>רב</u>**, שאמר שהגשם בארץ ישראל מגדיל את נהר הפרת.
הגמרא מספרת שאביו של **שמואל** עשה לבנותיו מקווה בניסן ומחצלות בתשרי. בניסן עשה מקווה בבית ולא שיטבלו בנהר כי סבר כ**<u>רב</u>**, וחשש שמי הגשמים שנוספו לנהר יהיו רוב ולא יהיו "מים חיים" לטבילה, כספק זבות שזקוקות למים חיים. ובתשרי, אחרי הקיץ, המים הם בעיקר ממעיינות ולא מגשמים, ואז הוא עשה רק מחצלות לעמוד עליהן, כי יש טיט רך בשפת הנהר שעלול לחצוץ. והגמרא מציינת סתירה בדברי **<u>שמואל</u>**: כאן אמר שהנהר מתברך מעצמו, ובמקום אחר אמר שאין טובלים במים זורמים כמים חיים אלא בפרת בתשרי, סימן שיש בו לפעמים יותר גשמים מאשר הריבוי העצמי.

המשנה בסוף הדף אומרת שבהמות שניקנו או שניתנו לו במתנה פטור ממעשר בהמה. **רב כהנא** לומד את הדין מהפסוק "בְּכוֹר בָּנֶיךָ תִּתֵּן לִי כֵּן תַּעֲשֶׂה לְשֹׁרְךָ לְצֹאנֶךָ" שכמו שפדיון הבן לא נוהג בלקוח ובמתנה, ככה גם צאנך ובקרך במעשר בהמה.

והגמרא תמשיך לדון בזה בדף הבא.

להארות : dafspoiler@gmail.com